

การยกระดับการท่องเที่ยวเชิงพุทธปราสาทกุกาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย
จังหวัดร้อยเอ็ด

Upgrading Buddhist tourism at Prasatkukasing
Kasetwisai District, Roi-Et Province

พระชิต สุกกวาโร (ศรีเที่ยง)

Phra Chit Sukkavaro (Sri Thiang)

พระครูภานาพัฒน์บัณฑิต, ผศ.ดร.

Phrakhru Bhavanaphatthanabandit, Asst. Prof., Dr.

พระอธิการนัฐวุฒิ สิริจันท, ดร.

Phradhikarn Nattawut Siricantho, Dr.

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Roi Et Buddhist College

Email: toonmcu101@gmail.com

Received: 13 June 2025; Revised: 24 December 2025; Accepted: 24 December 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธปราสาทกุกาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด 2) เพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธปราสาทกุกาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด 3) เพื่อการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงพุทธปราสาทกุกาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมข้อมูลจากตำราเอกสาร และการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูป/คน เพื่อให้ได้ผลการวิจัยตามที่ได้ตั้งไว้ตามวัตถุประสงค์ แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยพรรณาวลี

ผลการวิจัยพบว่า ปราสาทกุกาสิงห์เป็นโบราณสถานศิลปะเขมรสมัยพระนเรศวรมหาราช ตั้งอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และศาสนา เป็นศูนย์กลางจิตวิญญาณของชุมชน และแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธปราสาทกุกาสิงห์ในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธต้องอาศัยการจัดการพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และการอนุรักษ์ศาสนสถานให้คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ท้องถิ่น ปัจจัยเหล่านี้ต้องดำเนินการควบคู่กับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายในพื้นที่อย่างจริงจัง เพื่อสร้างความยั่งยืนทั้งด้านวัฒนธรรม การศึกษา และเศรษฐกิจของท้องถิ่น การยกระดับการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ปราสาทกุกาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาบุคลากรและชุมชน โดยเริ่มจากการฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและการบริหารจัดการการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนการจัดการความรู้และสร้างพื้นที่ต้นแบบที่เน้นการศึกษาและพักผ่อน การส่งเสริมกิจกรรมพิเศษ เช่น โปรแกรมการฝึกอบรมสมาธิวิปัสสนา จะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยว การพัฒนาแนวทางเหล่านี้จึงสามารถสร้างมูลค่าให้กับชุมชนและรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืนในอนาคต.

คำสำคัญ: การยกระดับ, การท่องเที่ยวเชิงพุทธ, ปราสาทกู๋กาสิงห์

Abstract

This research study has three primary objectives: 1) to study the Buddhist tourism site of Ku Ka Singha Castle, located in Kaset Wisai District, Roi Et Province; 2) to promote Ku Ka Singha Castle as a Buddhist tourism destination; and 3) to enhance the development of Buddhist tourism at Ku Ka Singha Castle. The research employed a qualitative method, collecting data from documentary sources and in-depth interviews with 25 key informants, including both monks and laypersons. The findings were analyzed and presented using descriptive analysis.

The research results reveal that Ku Ka Singha Castle is a historical Khmer-style monument dating back to the Phnom Bakheng period. Situated in Roi Et Province, it holds significance in terms of history, art, culture, and religion. It serves as a spiritual center for the local community and a cultural learning site. The promotion of Ku Ka Singha Castle as a Buddhist tourism destination requires effective site management, the development of knowledgeable and skilled personnel, and the preservation of religious structures that maintain the distinct local identity. These efforts must be accompanied by the active engagement of the local community and networks in the area to ensure sustainability in cultural, educational, and economic dimensions. The enhancement of Buddhist tourism at Ku Ka Singha Castle, Kaset Wisai District, Roi Et Province, involves key strategies focused on the development of both personnel and the local community. This begins with training programs aimed at equipping individuals with knowledge of Buddhism and tourism management to ensure high-quality service provision. Additionally, support for knowledge management and the creation of model areas that emphasize both education and recreation are crucial. The promotion of special activities, such as Vipassana meditation training programs, can further attract visitors. These developmental strategies not only add value to the community but also contribute to the long-term preservation of cultural heritage.

Keywords: Upgrading, Buddhist Tourism, Prasat Ku Ka Sing

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูงจากความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และศาสนา รัฐบาลได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างต่อเนื่องผ่านนโยบายและโครงการต่าง ๆ เช่น แนวคิด “Unseen in Thailand” เพื่อกระจายรายได้สู่ภูมิภาค เสริมสร้าง

เศรษฐกิจฐานราก และปลูกฝังความหวงแหนแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น การท่องเที่ยวจึงมิได้เป็นเพียงกลไกทางเศรษฐกิจ หากยังช่วยยกระดับความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยในระดับสากล และสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566–2570) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงอัตลักษณ์ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557 : 7; สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566 : 29–30)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะกลุ่มจังหวัด “ร้อยแก่นสารสินธุ์” ประกอบด้วย ขอนแก่น ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูงและมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าสัดส่วนนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังเป็นคนไทย แต่ถือเป็นโอกาสสำคัญในการขยายตลาดสู่ต่างประเทศ จังหวัดร้อยเอ็ดในฐานะเมืองรองได้รับการส่งเสริมเชิงนโยบายให้เป็นพื้นที่เป้าหมายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และวิถีพุทธ โดยมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรม และประเพณีท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับคุณภาพการบริการและเศรษฐกิจชุมชน (ประชาชาติธุรกิจ, 2563; สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดร้อยเอ็ด, 2567)

ปราสาทูกาสิ่ง อำเภอกะเทรวีสัย จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงพุทธและโบราณคดีที่มีคุณค่าสูง ตั้งอยู่ในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ซึ่งมีความสำคัญทางเกษตรกรรมและประวัติศาสตร์มาตั้งแต่อดีต การสถาปนาศาสนสถานแห่งนี้สะท้อนบทบาทของพื้นที่ในฐานะศูนย์กลางชุมชนและความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ความศรัทธาของชุมชนได้รับการสืบทอดผ่านพิธีกรรมและประเพณีสำคัญ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ซึ่งหล่อหลอมความร่วมมือ ความหวงแหน และความรับผิดชอบร่วมกันต่อโบราณสถาน (ธาดา สุทธิธรรม, 2544 : 30; ธาดา สุทธิธรรม, 2538 : 186; นนทชัย นามศิริ, 2557 : 38)

จากศักยภาพและต้นทุนทางทรัพยากรดังกล่าว ปราสาทูกาสิ่งจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มีความเหมาะสมต่อการยกระดับและพัฒนาอย่างเป็นระบบ หากได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสม จะสามารถสร้างคุณค่าทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และจิตวิญญาณให้แก่ชุมชนท้องถิ่น และเป็นต้นแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธอย่างยั่งยืนในพื้นที่อื่นต่อไป อันเป็นที่มาของการศึกษาหัวข้อ “การยกระดับการท่องเที่ยวเชิงพุทธปราสาทูกาสิ่ง อำเภอกะเทรวีสัย จังหวัดร้อยเอ็ด”

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธปราสาทูกาสิ่ง อำเภอกะเทรวีสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
- 2) เพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธปราสาทูกาสิ่ง อำเภอกะเทรวีสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
- 3) เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงพุทธปราสาทูกาสิ่ง อำเภอกะเทรวีสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

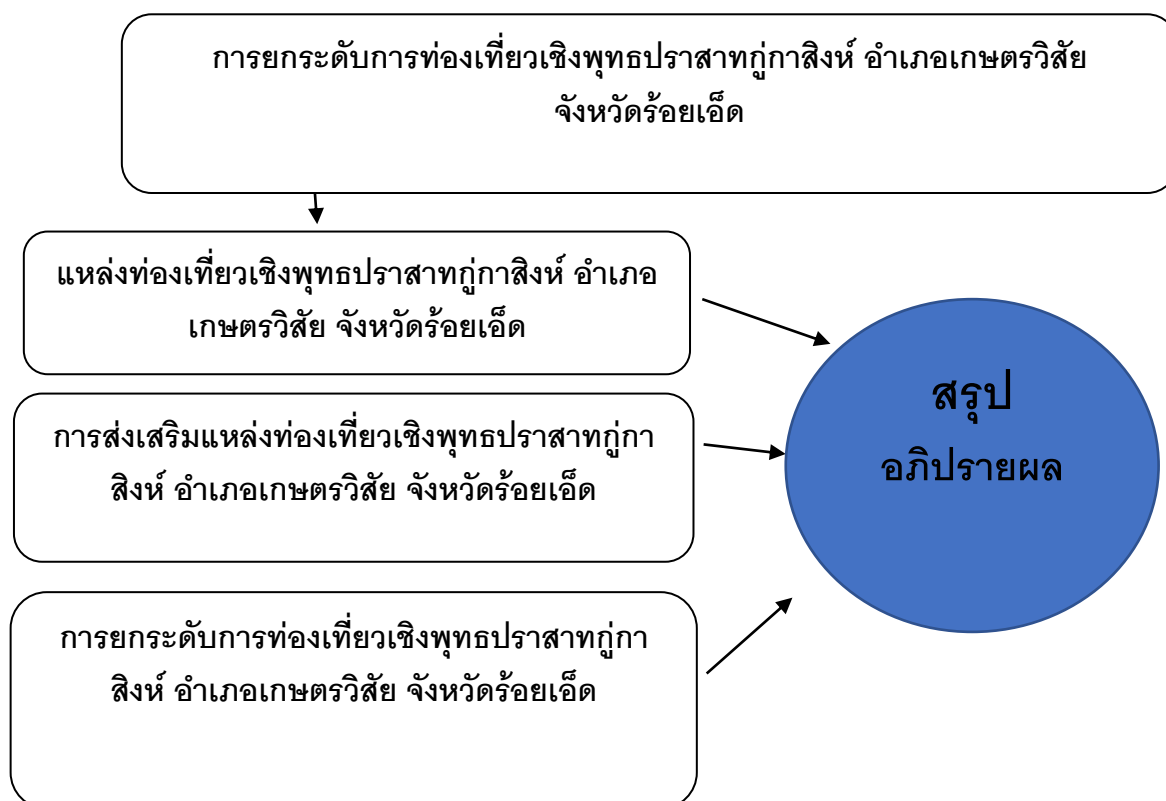
งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ในประเพณีบุญผะเหวดบ้านูกาสิ่ง อำเภอกะเทรวีสัย จังหวัดร้อยเอ็ด” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เกี่ยวกับการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงพุทธปราสาทูกาสิ่ง อำเภอกะเทรวีสัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยทำการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูล โดยทำการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูล จากเอกสารชั้นปฐมภูมิ

ศึกษาจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. 2539 และข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษารวบรวมจากตำรา เอกสารวิชาการ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยภาคสนามได้กำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมาย เพื่อจะเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัย ซึ่งใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ในการวิจัยภาคสนามได้กำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมาย เพื่อจะเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัย ซึ่งใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (criterion based selection) จำนวน 25 รูป/คน ดังนี้

1) พระสงฆ์	จำนวน 5 รูป
2) ผู้นำชุมชน	จำนวน 5 คน
3) นักวิชาการ	จำนวน 5 คน
5) นักท่องเที่ยวชาย	จำนวน 5 คน
6) นักท่องเที่ยวหญิง	จำนวน 5 คน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ผลการวิจัย

1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธปราสาทกุ้กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ดปราสาทกุ้กาสิงห์เป็นโบราณสถานศิลปะเขมรสมัยพระนพมาดั่ง อายุราวพุทธศตวรรษที่ 15-16 ตั้งอยู่ตำบลกุ้กาสิงห์ อำเภอเกษตร

วิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของชุมชนมาอย่างยาวนาน และมีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มีเอกลักษณ์ ด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ปราสาทสร้างขึ้นเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ ก่อนจะได้รับการตีความเชิงพุทธในฐานะแหล่งสักการะและเรียนรู้ศิลปกรรมขอมโบราณ ด้านศาสนาและจิตวิญญาณ เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมสำคัญ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ซึ่งสะท้อนความเชื่อด้านบุญบารมีและการคุ้มครองโดยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ส่งเสริมจิตสำนึกทางพุทธศาสนาและการปฏิบัติธรรม ด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธ มีการเชื่อมโยงการไหว้พระ ทำบุญ ฟังธรรม และเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน เช่น พาแลงและการทอดผ้าไหม ขณะที่ด้านศักยภาพการพัฒนา ชุมชนมีความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวภายใต้ความร่วมมือของวัด บ้าน และหน่วยงานรัฐ (บวร) ทำให้ปราสาทูกาสิงห์เป็นแหล่งเรียนรู้และมรดกวัฒนธรรมที่มีคุณค่าสำคัญในระดับภูมิภาค

2) การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธปราสาทูกาสิงห์การจัดการสถานที่ที่มีผลโดยตรงต่อการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยยังประสบปัญหาการจัดสรรพื้นที่ สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งแวดล้อม และการประชาสัมพันธ์ไม่เป็นระบบ ส่งผลต่อศักยภาพการเป็นแหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้านบุคลากร พบการขาดผู้มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนา การสื่อสาร ภาษา และการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงการขาดหลักสูตรฝึกอบรมและการสำรวจความต้องการนักท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ด้านศาสนสถาน เผชิญปัญหาการสูญเสียและบิดเบือนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การก่อสร้างที่ไม่สอดคล้องบริบทท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนที่ยังจำกัด และการขาดแผนอนุรักษ์และทรัพยากรสนับสนุนที่ชัดเจน ด้านเครือข่ายในพื้นที่ จำเป็นต้องบูรณาการความร่วมมือของชุมชน วัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภายใต้แนวคิดชุมชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อรักษาอัตลักษณ์ควบคู่กับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพอย่างยั่งยืน

3) การยกระดับการท่องเที่ยวเชิงพุทธปราสาทูกาสิงห์แนวทางการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงพุทธมุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนา การบริการ และการจัดการท่องเที่ยวควบคู่การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม การบริหารจัดการเชิงเครือข่ายระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างนโยบายร่วมด้านการอนุรักษ์และพัฒนา การจัดการความรู้เชิงพุทธโดยพัฒนาพื้นที่ต้นแบบการเรียนรู้ และการสร้างความร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในการออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการจัดกิจกรรมพิเศษ เช่น การปฏิบัติสมาธิและวิปัสสนา แนวทางดังกล่าวจะช่วยเพิ่มคุณค่าให้แก่แหล่งท่องเที่ยว สร้างรายได้แก่ชุมชน และธำรงรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมของปราสาทูกาสิงห์อย่างยั่งยืนในระยะยาว

อภิปรายผล

1) ปราสาทูกาสิงห์มีลักษณะการจัดวางเป็นกลุ่มปราสาทสามหลังที่ตั้งอยู่บนฐานเดียวกัน โดยมีปราสาทประธานหลังกลางซึ่งมีมณฑปเชื่อมต่ออยู่ที่ด้านหน้า จากการศึกษาทางสถาปัตยกรรม พบว่ามณฑปนี้ถูกสร้างขึ้นภายหลังการก่อสร้างปราสาทประธาน ลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่สามารถบ่งชี้ได้ถึงการต่อเติมนี้คือ ความแตกต่างของความสูงระหว่างฐานของปราสาทประธานกับฐานของมณฑปที่มีระยะห่างกันอย่างเด่นชัด รวมทั้งชุดฐานของปราสาทประธานทั้งสามหลัง ซึ่งแตกต่างจากชุดฐานของมณฑป โดยชุดฐานของมณฑปมีความคล้ายคลึงกับชุดฐานของโคปุระทางด้านทิศตะวันออก นอกจากนี้ การประดับลวดลายที่พบในมณฑปยังมีลักษณะที่ต่างจากการประดับในสมัยก่อน เช่น การเพิ่มลวดบัวที่มีรูปแบบที่พัฒนาขึ้นในช่วงครึ่ง

หลังของพุทธศตวรรษที่ 16 ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบการประดับลวดบัวแบบเดิม การพบร่องรอยของโครงสร้างที่บ่งชี้ถึงการต่อเติมมณฑปและการขยายฐานไพทีเดิม จึงเป็นข้อบ่งชี้ที่สำคัญว่า มณฑปและโคปุระอาจจะได้รับการสร้างขึ้นในระยะเวลาใกล้เคียงกัน แต่สร้างขึ้นภายหลังปราสาทประธานทั้งสามหลัง เนื่องจากไม่มีจารึกที่สามารถยืนยันการสถาปนาปราสาทกู่กาสิงห์ได้ การศึกษางานประดับ เช่น ทับหลังและหน้าบัน จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดอายุของปราสาท จากการพิจารณางานประดับพบว่ารูปแบบของการประดับส่วนใหญ่มีลักษณะของศิลปะแบบบาปวน แต่ยังคงมีการนำลวดลายแบบเก่า เช่น กรอบหน้าบันทรงสามเหลี่ยมที่เลียนแบบรูปแบบเครื่องไม้ ซึ่งสามารถพบเห็นได้ในปราสาทบันทายศรีและปราสาทพระวิหาร สอดคล้องกับ ธาดา สุทธิธรรม (2544) ที่อธิบายว่า ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16 ถึง 18 อาณาจักรเขมรโบราณถือเป็นอาณาจักรที่มีความยิ่งใหญ่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในช่วงเวลาของการเจริญรุ่งเรืองทั้งในสมัยก่อนเมืองพระนครและสมัยเมืองพระนคร กษัตริย์เขมรในทั้งสองยุคได้มีความพยายามในการขยายอำนาจไปยังดินแดนใกล้เคียง รวมถึงดินแดนในประเทศไทยในปัจจุบัน หลักฐานทางโบราณวัตถุและโบราณสถานที่พบในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศไทย โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมเขมรที่ส่งผ่านจากอาณาจักรกัมพูชามาในภูมิภาคนี้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการพบปราสาทหินกว่า 200 แห่ง ซึ่งหลายแห่งได้รับการสร้างขึ้นโดยกษัตริย์หรือข้าราชการชั้นสูงจากราชสำนักเขมรศาสนสถานในช่วงเวลานี้แสดงถึงความสอดคล้องทางรูปแบบศิลปกรรมกับที่พบในเมืองพระนคร พร้อมทั้งมีการผสมผสานลักษณะศิลปะระหว่างสมัยต่างๆ เช่น ศิลปะคลังและศิลปะบาปวน ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงวิวัฒนาการทางด้านศิลปะและสถาปัตยกรรมในภูมิภาคนี้ รูปแบบการสร้างศาสนสถานและโครงสร้างต่างๆ ในช่วงเวลาดังกล่าวยังบ่งชี้ถึงการพัฒนาในด้านการวางผังศาสนสถานและการออกแบบที่มีความเป็นระบบและมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีหลักฐานจากจารึกที่ช่วยแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างดินแดนของอาณาจักรเขมรกับดินแดนไทยตลอดเส้นทางการค้าขายและการเดินทางในยุคโบราณ ซึ่งปราสาทกู่กาสิงห์ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่นี้ก็เป็นหนึ่งในหลักฐานที่สำคัญที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและการขยายอำนาจในช่วงเวลานั้น

การส่งเสริมการท่องเที่ยวภายใต้โครงการส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน เพื่อเป็นเส้นทางท่องเที่ยวแสวงบุญที่เป็นต้นแบบเชื่อมโยงเส้นทาง ท่องเที่ยวไปทุกภูมิภาคทั่วประเทศ ซึ่งเป็นโครงการที่เป็นนโยบายของกรมการศาสนาที่จะส่งเสริม ให้ทุกภาคส่วนของสังคมทั้งภาครัฐและเอกชนเห็นความสำคัญและเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการ จัดโครงการนี้ให้มากขึ้น เพื่อกระตุ้นให้เกิดความรักความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ให้รู้จักใช้หลัก ธรรมะมาเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตให้ได้รับความสุขจากการแบ่งปันความรัก และความเอื้อ อาทรต่อกัน โดยมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาและจัดระบบการท่องเที่ยวภายในวัดศาสนสถาน ให้ เหมาะสมและมีการบริการที่มีประสิทธิภาพ สามารถสร้างความเลื่อมใสศรัทธาให้นักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ของประเทศและของอาเซียน กับทั้งเพื่อรองรับความต้องการของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่ได้มาตรฐาน เป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยวทั้งในระดับประเทศและระดับโลก โดยอยู่บนพื้นฐาน ของความรับผิดชอบและมีจิต สานึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม ของชุมชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการเส้นทางท่องเที่ยวแสวงบุญ สอดคล้องกับ ศุภลักษณ์ อัครางกูร (2551) ให้ทรรศนะไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นการเดินทางโดยมีเหตุผลทางศาสนาเป็นหลัก ถือเป็นการปฏิบัติที่มีมาตั้งแต่ยุคแรก ๆ ซึ่งเหตุผลในการเดินทางที่แท้จริงแล้วอาจไม่มีการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในปัจจุบัน

การเดินทางลักษณะนี้ มักจะรวมกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาเข้าอยู่ด้วย ผู้ที่นับถือศาสนาต่าง ๆ มักจะมีความเชื่อในการทำกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งอาจรวมถึงการเดินทางไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือประกอบพิธีกรรม อย่างไรก็ตามกิจกรรมบางอย่างได้ลดความนิยมไปเนื่องจากจำนวนผู้ที่นับถือศาสนา หรือความเชื่อนั้นลดลง สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาไม่ได้มีเพียงผู้ที่นับถือศาสนานั้นเท่านั้นที่เข้าเยี่ยมชม หากแต่นักท่องเที่ยวอื่น ๆ ยังให้ความสนใจเข้าชมความงาม หรือเข้าไปพักผ่อนสงบจิตสงบใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพสังคมที่วุ่นวายในปัจจุบันนี้ ผู้คนโดยทั่วไปต่างให้ความนิยมสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาเป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจกันมาก

การยกระดับการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ปราสาทกุกาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด นับเป็นหนึ่งในโอกาสสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทย โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธในพื้นที่นี้สามารถทำได้โดยการเน้นที่ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศาสนา และศิลปกรรมของปราสาทกุกาสิงห์ที่เป็นสถานที่สำคัญทางศาสนาและเป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับอาณาจักรเขมรในอดีต และการเป็นศาสนสถานที่เกี่ยวข้องกับการบูชาเทพเจ้าฮินดูและพุทธศาสนา การทำงานร่วมกับนักโบราณคดีและนักวิชาการเพื่อศึกษาและเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของปราสาท รวมถึงบทบาทในศาสนาและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง จะช่วยเพิ่มความเข้าใจและความสนใจของนักท่องเที่ยวในด้านประวัติศาสตร์และศาสนา การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ เช่น เส้นทางเดินชมปราสาทที่สะดวกสบายและปลอดภัย, การติดตั้งป้ายข้อมูลที่ชัดเจน, การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น ห้องน้ำและที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว จะช่วยให้การเยี่ยมชมปราสาทกุกาสิงห์เป็นประสบการณ์ที่สะดวกและน่าสนใจยิ่งขึ้น การจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เน้นประสบการณ์ทางศาสนา เช่น พิธีกรรมทางศาสนา การเจริญสติและการสวดมนต์, การนำเสนอกิจกรรมการทำสมาธิ หรือการเรียนรู้วิถีชีวิตแบบพุทธ รวมทั้งการจัดเทศกาลทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับประเพณีท้องถิ่นหรือพุทธศาสนา เพื่อดึงดูดผู้ที่สนใจในกิจกรรมเชิงพุทธยังสามารถส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับปราสาทและศาสนสถานได้อย่างยั่งยืน การสร้างแหล่งผลิตสินค้าพื้นเมือง เช่น งานหัตถกรรม การทำอาหารท้องถิ่น หรือสินค้าที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น รูป เทียน พระพุทธรูป เป็นต้น จะช่วยเพิ่มมูลค่าและเสริมสร้างความน่าสนใจในการท่องเที่ยวเชิงพุทธ การยกระดับการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ปราสาทกุกาสิงห์สามารถดำเนินการได้โดยการผสมผสานความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม และศาสนา พร้อมกับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและการส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และการประชาสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยให้ปราสาทกุกาสิงห์กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มีความสำคัญในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและศาสนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับจุฬารัตน์ หินชูและสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ (2557) ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธกรณีศึกษาวัดประชาคมวนาราม อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด” พบว่า สภาพ ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่ไม่หลากหลาย ขาด ความต่อเนื่อง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ประสานงานปรับการดำเนินกิจกรรมให้สอดคล้องกับแผน ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งปีพุทธศักราช 2557 ให้จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นปีแห่ง การท่องเที่ยว ขาดการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว ป้ายบอกทางมีจำนวนน้อย รวมถึงป้ายที่บ่งบอกถึงว่าวัดประชาคมวนารามเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธความดึงดูดใจมีน้อย ขาด การนำเสนอเอกลักษณ์ที่เป็นจุดเด่น สิ่งอำนวยความสะดวกและ

บริการท่องเที่ยวยังไม่ได้มาตรฐาน ส่งผลให้เป็นอุปสรรคในการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธ รวมทั้งเจตคติของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่ห่างไกลจากพุทธศาสนา เยาวชนยังมีส่วนร่วมในการพัฒนาค่อนข้างน้อย ขาด การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน องค์กรเอกชนและหน่วยงานรัฐอื่น ๆ ในการวางแผน การ ตัดสินใจ และการดำเนินการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธแบบมีส่วนร่วมอย่างจริงจังและ ต่อเนื่อง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตพื้นที่อำเภอสวีสมเด็จ การ เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวด้านการประชาสัมพันธ์โครงสร้างพื้นฐานสิ่งอำนวยความสะดวก เส้นทางคมนาคมไม่สามารถสนองต่อความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวได้

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 การยกระดับการท่องเที่ยวเชิงพุทธปราสาทภูากาสิงห์

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ภาคประชาสังคมควรมีส่วนร่วมในการเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวของท้องถิ่น เพื่อให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้พิจารณาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นต่อไป
- 2) องค์กรเอกชนควรร่วมมือกันกับส่วนราชการในท้องถิ่นในการกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เชิงพุทธ ที่มีสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัดและการท่องเที่ยวจังหวัด
- 3) รัฐบาลควรมีการให้งบประมาณการท่องเที่ยวท้องถิ่นที่เป็นลักษณะเชิงอนุรักษ์แนวพุทธเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจและให้มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้เพิ่มมากขึ้น

2) ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

- 1) ศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แนวพุทธแบบบูรณาการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด
- 2) ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แนวพุทธจากทุกวัดในจังหวัดร้อยเอ็ด
3. ศึกษาวิเคราะห์การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของวัดในพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืนของประชาชนในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2557). แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี 2557. สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.
- จุฑาภรณ์ หินชุยและสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. (2557). แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธกรณีศึกษาวัด ประชาคมวนาราม อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ. 10(1), 56.
- นนทชัย นามศิริ. (2557). ประเพณีสงกรานต์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธาดา สุทธิธรรม. (2544). ผังเมืองในประเทศไทย : ผังชุมชนและการใช้สอยที่ดินสายอารยธรรมเขมรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโตโยต้า.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). การสำรวจพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทย พ.ศ. 2557. กรุงเทพมหานคร: สำนักสถิติพยากรณ์สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 – 2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการท่องเที่ยวและการส่งเสริมการท่องเที่ยว. ทหารผ่านศึก.
- ประชาชาติธุรกิจ. ร้อยแก่นสารสินธุ์...เปิดตลาดเที่ยวปี 61 ชูสารคามอาร์ตอีสาน. เรียกใช้เมื่อ 1 มีนาคม 2567 จาก <https://www.prachachat.net/local-economy/news-109017>
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดร้อยเอ็ด. วัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด จัดงานแถลงข่าวโครงการ เทียวงานวัด 55 เมืองร้อยเอ็ดบ้านเรา เล่าเรื่องเมืองสี่แควประจำปี 2561 สืบสานตำนานเมืองร้อยเอ็ด. เรียกใช้เมื่อ 1 มีนาคม 2567 จาก <http://nwnt.prd.go.th/centerweb/News/NewsDetail?>
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2538). แอ่งอารยธรรมอีสาน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน.
- ศุภลักษณ์ อัครางกูร. (2551). พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. ขอนแก่น : คลังนาวิทยา